

Дата проведення - 21.04. 2020 . Викладач. Алмашій М.І.

Тема. Спроби перегляду Вашингтонської системи міжнародних договорів. Вісь «Берлін-Токіо-Рим». Нарощення озброєнь.

Пояснення навчального матеріалу

Основні поняття:

«Умиротворення агресора» - зовнішньополітичний курс Англії та Франції у 30-ті рр., пов'язаний з територіальними поступками нацистській Німеччині.

Запам'ятайте дати:

1931-1932 рр. Окупація Японією Манчжурії.

1933 р. Вихід Японії та Німеччини з Ліги Націй.

1933 р. Встановлення дипломатичних відносин між США та СРСР.

1934 р. Прийняття СРСР до Ліги Націй.

1935 р. Англо-німецька морська угода.

1935 р. Укладення франко-радянського і радянсько-чехословацького договорів.

1935-1936 рр. – Агресія Італії проти Ефіопії.

Березень 1936 р. – Введення німецьких військ у Рейнську демілітаризовану зону.

1936-1939 рр. – Громадянська війна в Іспанії.

25 листопада 1936 р. – укладення Німеччиною та Японією Антикомінтернівського пакту.

6 листопада 1937 р. – приєднання Італії до Антикомінтернівського пакту. Створення вісі Берлін-Рим-Токіо.

1. Вплив світової економічної кризи на міжнародні відносини

Світова економічна криза загострила міжнародні відносини і призвела до появи вогнищ нової війни. На відміну від передодня Першої світової війни, у 30-ті роки лише незначна кількість держав прагнула до війни. Таке становище робило реальною можливість усунути загрозу війни за умов спільних дій усього співтовариства. Звичайно, розвиток міжнародних відносин 30-х років не слід розглядати як єдину тенденцію, направлену на підготовку нової війни, проте загальна тенденція розвитку Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин була саме такою. По мірі посилення і поглиблення конфліктів, які щоразу спалахували у 30-ті роки, зростало прагнення учасників вирішувати їх не шляхом компромісів, а нав'язуванням силою своєї волі.

У січні 1930 р. У Лондоні відкрилась міжнародна конференція з обмеження морських озброєнь. На ній була здійснена спроба поширити умови «Договору п'яти» на інші класи бойових кораблів: крейсера, есмінці, підводні човни. У повному обсязі це питання розв'язати не вдалося: Франція та Італія відмовилися підписати угоду. США, Англія, Японія – домовилися щодо крейсерів та есмінців дотримувати співвідношення 5 : 5 : 3. Щодо підводних човнів, то запроваджувався принцип рівності флотів.

У лютому 1932 р. Після тривалої підготовчої роботи у Женеві нарешті відкрилась конференція по розброєнню. З самого початку з'ясувалося, що між видучими державами існували серйозні розбіжності у підходах до цієї проблеми. Так, Франція вважала, що вирішенню питання про розброєння повинно передувати створення міжнародної армії під зверхністю Ліги Націй. Її основний опонент Німеччина вимагала ліквідації всіх обмежень Версальського договору. Англію насамперед цікавили проблеми ліквідації підводних човнів і хімічної зброї. США з виступали за скорочення сухопутних сил. СРСР вимагав поставити на порядок денний конференції питання про загальне розброєння або пропорційно поступове. Італія, пропонувала для початку на рік ввести мораторій на нарощування озброєння. Японія як попередньою умовою вимагала визнання її особливої ролі на Далекому Сході і в басейні Тихого океану..

Тим часом як йшли жваві дискусії на різноманітних міжнародних форумах, з'явилися держави, які були готові йти на злам існуючої системи міжнародних відносин і встановлення своєї гегемонії у світі.

2. Вогнище війни на Далекому Сході

Перше вогнище війни виникло на Далекому Сході. У 1927 р. Прем'єр-міністр Японії Танака у меморандумі імператору виклав програму територіальних завоювань на Далекому Сході і знищення могутності США у Тихому океані.

Восени 1931 р. Японські війська окупували територію Маньчжурії – важливу в стратегічному й економічному відношенні частину Китаю.

Напад на Маньчжурію стався після провокаційного вибуху на залізниці неподалік Мукдена, влаштованого японцями 18 вересня 1931 р. Протягом кількох місяців було окуповано всю територію Маньчжурії, хоча чисельність японської армії становила 14 тис. Чол., тим часом як китайської – 100 тис. Чол. Китай обмежився поданням скарги до Ліги Націй.

На загарбаній території Північно-Східного Китаю японці у 1932 р. Створили маріонеткову державу Маньчжоу-Го, призначивши її правителем останнього китайського імператора Пу І.

Виправдовуючи агресію, Японія заявляла про загрозу проникнення СРСР в цей регіон і як приклад наводила китайсько-радянський конфлікт 1929 р. і підтримку Радянським Союзом китайських комуністів.

Такі дії Японії спонукали світове товариство вжити відповідних заходів. Ліга Націй на прохання Китаю створила спеціальну комісію для вивчення проблеми. Комісія рекомендувала вивести японські війська і передати Маньчжурію під міжнародний контроль. Але Японія не була засуджена як агресор. Ліга Націй заявила, що Маньчжурія є невід'ємною частиною Китаю і не визнала Маньчжоу-Го. У відповідь Японія в 1933 р. Демонстративно вийшла з Ліги Націй. Передбачені на цей випадок санкції проти Японії так і не були запроваджені. США та Англія домоглися укладення між Японією і Китаєм компромісного миру: Японія виводить свої війська з Шанхаю, а Китай – визнає Маньчжоу-Го. З'явився перший прецедент безкарності агресії.

3. Агресія Італії проти Ефіопії

У 1935 р. Цим прецедентом скористалась Італія. Вона вважала себе обділеною результатами Першої світової війни і не приховувала загарбницьких планів, до яких входили і наміри завоювання Ефіопії.

З жовтня 1935 р. 250-тисячна італійська армія, озброєна авіацією і танками, вдерлася на територію Ефіопії. Ефіопська армія чинила впертий опір. Але сили були нерівними. Рада Ліги Націй оголосила Італію агресором і зобов'язала всіх членів організації застосувати до неї економічні санкції. Ці заходи виявились малоефективними. США і Великобританія оголосили нейтралітет і відмовились постачати Ефіопії сучасну військову техніку. Тим самим жертва і агресор були поставлені на один щабель.

У травні 1936 р. Італія оголосила про завоювання всієї Ефіопії. Вона була об'єднана з Еритреєю та Італійським Сомалі в Італійську Східну Африку. Ефіопський народ розгорнув партизанську боротьбу проти агресорів, яка завершилась звільненням країни з допомогою англійців у 1941 р.

4. Агресивність Німеччини. Ліквідація Версальської системи.

Після приходу до влади Гітлера Німеччина приєдналась до групи агресивних держав. До 1933 р. Становище Німеччини у межах Версальської системи було значно полегшено. Вона перестала сплачувати репарації. На переговорах про роззброєння 1932 р. Їй було обіцяно рівноправність в озброєнні. На офіційному рівні навіть обговорювалось питання про повернення Німеччині колоній. Важливим кроком на шляху подальшої ліквідації Версальської системи стало підписання у липні 1933 р. За пропозицією Муссоліні «Пакту згоди і співробітництва» між Англією, Францією, Італією і Німеччиною. Цей пакт передбачав широке співробітництво держав з питань перегляду Версальської системи і юридично закріплював рівність Німеччини в озброєнні. Однак ратифікацію цього договору було зірвано.

Свідченням рішучих намірів Гітлера став вихід Німеччини з Ліги Націй у жовтні 1933 р.

У 1934 р. Була здійснена спроба приєднати Австрію. На шляху приєднання стала Італія, яка загрожувала прямим воєнним втручанням. Гітлер тимчасово відступив.

1935 рік став переломним. Після виплати Франції компенсації за вугільні шахти земля Саар внаслідок плебісциту відійшла до Німеччини. Німеччина відмовилась від статей Версальського договору, які забороняли їй мати військову авіацію, оголосила про запровадження загальної військової повинності й формування армії з 36 дивізій.

Між Великобританією і Німеччиною у 1935 р. Було укладено військово-морську угоду. За цією угодою Німеччині дозволялось збільшити тоннаж німецького флоту у 5,5 разів і будувати підводні човни. Тим самим Німеччині дозволялось мати флот більший, ніж французький. Угода зулав же двостороннім порушенням Версальської системи.

5. Створення блоку Берлін–Рим–Токіо

Спільні інтереси Японії, Італії, Німеччини швидко привели їх до зближення. 25 листопада 1936 р. Німеччина і Японія підписали Анतिकомінтернівський пакт, а 6 листопада 1937 р. До нього приєдналась Італія. Утворилась «вісь» Берлін–Рим–Токіо. Сторони зобов'язувались інформувати одна одну про діяльність Комінтерну і вести проти нього спільну боротьбу. На додаток до договору дали обіцянку на випадок війни однієї з сторін з СРСР не робити нічого, що могло б полегшити становище СРСР.

Складніше розвивалися відносини Німеччини та Японії. Вони ускладнювались тим, що Японія захопила німецькі колонії у Тихому океані та Китаї і не збиралась їх повертати. Німеччина та Італія під час японської агресії 1937 р. Проти Китаю продавали зброю китайському уряду. Обидві країни знаходились далеко одна від одної і прагнули зберегти свободу дій у своїй сфері інтересів.

6. Ліга Націй в умовах наростання воєнної небезпеки

Тон у діяльності Ліги Націй задавали Англія і Франція, тому її діяльність була в руслі зовнішньополітичних пріоритетів цих держав. Так, коли Китай звернувся зі скаргою на агресію Японії в Маньчжурії, то Рада Ліги Націй лише висловила надію на нормалізацію японо-китайських відносин. Спершу Японія, а потім Німеччина вийшли з Ліги Націй, щоби продовжити здійснення їхніх зовнішньополітичних планів. Проти Італії було застосовано економічні санкції, але не в повному обсязі, і вона не припинила загарбання Ефіопії. Не знайшли осуду й інші акти агресії, що підштовхувало світ до катастрофи. Не порахувався з Лігою Націй і Радянський Союз, здійснивши 1939 р. Напад на Фінляндію.

Закріплення матеріалу

1. Як вплинула економічна криза 1929-1932 рр. На розвиток міжнародних відносин?
2. Які головні відмінності між передоднем першої та другої світових війн?
3. Яку позицію займали США в умовах наростаючої загрози війни?
4. Доведіть суперечливість зовнішньополітичних інтересів європейських країн і США.
5. Чому конференція з розброєння завершилась провалом?
6. Де виникло перше вогнище війни і чому саме там?
7. Що дало змогу Німеччині відмовитися від дотримання статей Версальського договору?
8. Який план розробив Гітлер для досягнення світового панування?
9. Чому СРСР був прийнятий до Ліги Націй?
10. Що зближувало Німеччину, Італію, Японію?
11. Охарактеризуйте роль Ліги Націй у міжнародних відносинах 30-х років.

Домашнє завдання

1. Опрацювати § 21, 111-115 с.
2. Презентація "Перегляд повоєнних договорів", <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-pereglad-povoennih-dogovoriv-173954.html>
3. Відео: Перегляд повоєнних договорів у 20 х рр Версальська система, <https://www.youtube.com/watch?v=gRoWUJMzSVQ>